М. В. Абрамович

АДНОСІНЫ ВКЛ З ГАЛІЦКА-ВАЛЫНСКІМ КНЯСТВАМ (СЯРЭДЗІНА XIII - СЯРЭДЗІНА XIV СТ.)

Разгледжаны малавядомыя падзеі з гісторыі ўзаемаадносін вядучых дзяржаў усходнееўрапейскага рэгіёна. Адносіны Вялікага Ккнявства Літоўскага і Галіцка-Валынскага Княства былі складаныя і неадназначныя. Да нашых часоў дайшло мала летапісных звестак аб гэтых часах, так як амаль уся ўвага летапісцаў была адведзена на падзеі Кіеўскай Русі, якая ўжо аджывала свае залатыя часы. На палітычнай арэне Усходняй Еўропы набываюць магутнасць дзве новыя дзяржавы – Галіцка-Валынскае Княства і , пазней, Вялікае Княства Літоўскае. Калі прааналізаваць іх узаемаадносіны, то можна заўважыць, што яны не толькі вялі барацьбу за панаванне, але і спрабавалі наладзіць мірныя і сяброўскія адносіны заснаваныя на ўзаемадаверы для спакойнага суіснавання і ўзаемаразвіцця.

Галіцка-Валынскае Княства ўтварылася ў 1199 г. у выніку аб'яднання князем Раманам Мсціславічам Галіцкага і Уладзіміра-Валынскага княстваў. Галіцка-валынскія князі падтрымлівалі шырокія міжнародныя сувязі, заключалі дынастычныя шлюбы з дварамі Польшчы, Венгрыі, Візантыі. Стваральнік Галіцка-Валынскага Княства Раман Мсціслаўвіч ваяваў з Літвой і яцвягамі. Пасля яго смерці княства распалася, сыны Рамана Даніла і Васілька апынуліся ў Польшчы. У 1238 г. Даніла Раманавіч аднавіў Галіцка-Валынскае Княства пад сваёй уладай, пасля захапіў Кіеў. Вярхоўную ўладу брата прызнаваў Васілька, які валодаў Валынню. Пасля Даніла і Васілька прызналі ўладу мангольскіх ханаў. Варожыя ў XII ст. адносіны галіцкіх і валынскіх князёў з Літвой сталі мірнымі пасля заключэння дагавора 1219 г. Літоўскія князі сталі саюзнікамі галіцка-валынскіх князёў у барацьбе з Польшчай. У 1238 г. Даніла «навёў» Літву Міндоўга на мазавецкага князя Конрада. У пач. 1240-х г. іншыя літоўскія князі пачалі нападаць на Галіцка-Валынскае Княства. У1243/ 1244 гг. літоўскі князь Айшэўна Рушкавіч ваяваў каля Перасопніцы на Валыні і быў разбіты Данілам і Васількам каля Пінска. Літоўскі напад у 1244/ 1245 гг. на валынскія гарады Мельніца і Лякоўня зноў скончыўся паражэннем каля Пінска. Міндоўг заставаўся верным мірнаму дагавору і ў 1245 г.аказаў узброеную дапамогу Данілу і Васільку. У 1248 г. Даніла ажаніўся з пляменніцай Міндоўга, сястрой князёў Таўцівіла і Эдзівіда. Калі апошніх Міндоўг выгнаў з Літвы, то яны знайшлі прытулак ў Галіцка-Валынскім Княстве. Даніла і Васілька стварылі кааліцыю з Лівонскім ордэнам, яцвяжскімі і жамойцкімі князямі, якая ў 1249/ 1250 гг. зрабіла вялікі паход на падуладныя Міндоўгу землі, у тым ліку на Навагародак, Ваўкавыск, Слонім і Здзітаў. У 1250 г. адбыўся новы паход: Таўцівіл з валынскім і палавецкім войскамі наносіў удар з поўдня, а лівонскія рыцары — з поўначы. У1251/ 1252 гг. Даніла і Васілька з палаўцамі зноў напалі на Навагародак. У 1252 г. браты захапілі ў ліцвінаў Гародню, ваявалі іншыя землі. У адказ сын Міндоўга Войшалк ваяваў каля Турыйска. Пасля пачаліся мірныя перагаворы. У 1254/ 1255 гг. быў заключаны шлюб паміж сынам Данілы Шварнам і дачкою Міндоўга. Іншы сын Данілы, Раман, атрымаў ад Міндоўга і Войшалка як знак іх залежнасці Навагародак, Слонім і Ваўкавыск. Мір паміж галіцка-валынскімі і літоўскімі князямі быў парушаны ў выніку дзеянняў манголаў (яшчэ ў 1254 г., каб садзейнічаць стварэнню кааліцыі супраць манголаў, Даніла Раманавіч прыняў ад рымскага папы каралеўскую каронуі каранаваўся ёю ў Дарагічыне). У 1258 г. мангольскі военачальнік Бурундай прымусіў Данілу далучыцца да паходу на літоўскія землі. У адказ Войшалк і Таўцівіл адваявалі Навагародак і паланілі Рамана Данілавіча. У 1262 г. у адказ на паход на Панямонне валынскіх войск Васількі Міндоўг ваяваў у ваколіцах Каменя. У той жа час Шварн захоўваў прыязныя адносіны з Міндоўгам і дапамагаў яму ў паходзе на Мазовію. Пасля смерці Данілы Раманавіча (1264 г.) Шварн Данілавіч валодаў усходняй Галічынай і Забужжам з гарадамі Белз, Чэрвень, Холм, Мельнік, Дарагічын, Леў Данілавіч — заходняй Галічынай, Мсціслаў Данілавіч — Луцкам, а потым усёй Валынню (пасля смерці Уладзіміра Васількавіча). У1264 г. Шварн і Васілька дапамаглі Войшалку захапіць літоўскі трон і заваяваць Нальшчаны. Войшалк прызнаў сябе васалам Васількі. Да 1267 г. Войшалк княжыў фактычна разам са Шварнам, а пасля перадаў яму трон ВКЛ. Пасля смерці Войшалка і Шварна (каля 1269 г.) у ВКЛ да ўлады прыйшоў Трайдзень, які спачатку падтрымліваў мір са Львом Данілавічам, але канфліктаваў з Уладзімірам Васількавічам. У 1275 г. пасланае Трайдзенем гарадзенскае войска захапіла ў Льва Данілавіча Дарагічын. У канфлікт была ўцягнута Арда, якая па просьбе Льва арганізавала буйны паход на ВКЛ рускіх князёў, у тым ліку пінскага і тураўскага. Аднак паход скончыўся ўзяццем толькі вакольнага горада Навага-

Библиотека БГУИР

родка. У 1276 г. галіцка-валынскія войскі ўзялі Слонім і Турыйск. Брат Трайдзеня Сірпуцій пустошыў ваколіцы Камянца. Хаця ў 1276/ 1277 гг. бакі прымірыліся, у 1277 г. па ініцыятыве Арды быў зроблены яшчэ адзін паход на Новагародак і Гародню. У 1289 г. правіцелі ВКЛ Бурдзікід і Будзівід аддалі валынскаму князю Мсціславу Данілавічу Ваўкавыск, каб захаваць з ім мір і ўмацаваць свае тылы ў барацьбе з крыжакамі.

Пасля гэтага летапісныя звесткі пра адносіны Галіцка-Валынскага Княства і ВКЛ адсутнічаюць. Відаць, Мсціслаў Данілавіч, чые ўладанні межавалі з ВКЛ, захоўваў з літоўскімі князямі ў асноўным мірныя адносіны. Ён памёр каля 1301 г. Пасля на Валыні княжыў Юрый Львовіч, які тытулаваўся каралём рускім і князем уладзімірскім. Пад яго ўладай Галіцка-Валынскае Княства зноў стала адзіным, каля 1303/ 1304 гг. створана Галіцкая праваслаўная мітраполія. Пасля яго смерці ў 1308 г. Галіцка-Валынскае Княства было ў валоданні яго сыноў Льва і Андрэя. 21 мая 1323 г. польскі кароль Уладзіслаў Лакаток паведаміў рымскаму папу пра смерць абодвух Юр'евічаў. Мяркуецца, што яна настала ў выніку нападу мангола-татараў. Мабыць, менавіта з дачкой Андрэя (яе імя было Буча, хрысціянскае Ганна) узяў шлюб сын Гедзіміна Любарт, які першы з літоўскіх князёў замацаваўся на Валыні (відаць, спачатку толькі ў Луцку). Магчыма, шлюб адбыўся ў пачатку 1320-х г. Смерць Андрэя і Льва Юр'евічаў выклікала прэтэнзіі на землі Галіцка-Валынскага Княства з боку ўладароў Польшчы і Венгрыі. Летам 1323 г. польская і венгерская саюзныя арміі ўвайшлі ў Галіцка-Валынскае Княства. Польскі кароль Уладзіслаў Лакаток меў намер пасадзіць на галіцка-валынскі трон пры падтрымцы мясцовага баярства аднаго з сыноў добжынскага князя Земавіта і Настассі — дачкі Льва Данілавіча. Аднак летам 1324 г. кароль вырашыў дамагацца трона для Баляслава — сына мазавецкага князя Трайдзеня і Марыі — дачкі Юрыя Львовіча. Гедзімін падтрымліваў Любарта ў барацьбе за галіцка-валынскія землі, таму двойчы ў 1324 г. ваяваў Мазовію. Відаць, восенню 1324 г. Баляслаў заняў уладзімірскі трон. Ён прыняў праваслаўе і імя Юрый. Гедзімін пайшоў на кампраміс з польскім каралём. Быў заключаны дагавор 1325 г., адбыўся дынастычны шлюб паміж дачкой Гедзіміна Альдонай і сынам Уладзіслава Лакатка Казімірам. Да ВКЛ адышла Берасцейская зямля з Падляшшам. Баляслаў за сваім зацвярджэннем звярнуўся да хана Узбека і пасля выплачваў даніну Ардзе. Магчыма, тады ж да Арды перайшлі землі Галіцкага Паніззя. У Галіцка-Валынскім Княстве Баляслаў імкнуўся абаперціся на іншаземных каланістаў і супрацьпаставіць іх мясцовым баярам, а каля 1328 — 1330 гг. зноў стаў каталікам. У 1331 г. быў заключаны шлюб паміж Баляславам і дачкой Гедзіміна Яўфіміяй (Офкай). У 1338 г. Баляслаў прызнаў сябе васалам венгерскага караля Карла Роберта і абвясціў польскага караля Казіміра III сваім спадкаемцам. 7 красавіка 1340 г. Баляслаў быў атручаны баярамі, якія бачылі небяспеку ва ўмацаванні княжацкай улады, каталіцтве Баляслава і яго арыентацыі на Венгрыю і Польшчу. Княжыць у Галіцка-Валынскае Княства баяры запрасілі Любарта. Напады польскіх і венгерскіх войск і наступныя палітычныя падзеі прывялі да знікнення Галіцка-Валынскага Княства. Галічына была захоплена Польшчай, а Валынь на доўгія гады стала аб'ектам польска-літоўскіх спрэчак. Як мы бачым, на ўзаемаадносіны ВКЛ і Галіцка-Валынскага Княства паўплывала шмат фактараў, ад якіх залежалі іх дзеянні, і якія нагняталі абстаноўку паміж княствамі. Цяжкасці выклікала смавольства удзельных князёў. Але, у рэшце рэшт, Галіцка-Валынскае Княства знясілілася, згубіла сваю магутнасць(гэта адбылося ў першую чаргу з-за польскіх прэтэнзій і мангольскага панавання) і была падзелена паміж суседнімі дзяржавамі.

1. Пазднякоў, В. Галіцка-Валынскае княства/ В. Пазднякоў// Вялікае княства Літоўскае: Энцыклапецдыя. У 2 т. Т. 1: Абаленскі – Кадэнцыя. – Мінск: БелЭн, 2005. – С. 483 – 486.
2. http://vkl.by/articles/621

Абрамович Максим Викторович,, студент ФКСиС, ВМСиС. *z.silence@yandex.ru*
Научный руководитель: Наиколаева Людмила Викторовна,, зав.каф. гум. дисц., к.и.н., доцент.

Библиотека БГУИР